

Heldenverering in de tropen

Rosemarijn Hoeft, Peter Meel & Hans Renders (red.): *Tropenlevens, De (post)koloniale biografie* Boom & KITLV uitgeverij, €24,50.

Heeft een volk helden nodig? De kolonisten plachten de potentiële helden van de gekoloniseerde volkeren voor te stellen als strikrovers en brandstichters, en na de onafhankelijkheid stond de jonge natie voor de vraag of ze een nieuw heldenpantheon moest scheppen. Het is boeiend in de slot hoofdstukken van *Tropenlevens, De (post)koloniale biografie* te zien hoe verschillend voormalige Nederlandse koloniën als Indonesië en Suriname die vraag hebben beantwoord.

Indonesië kent een officiële heldencultus, met een Directoraat van Nationale Helden, dat onderzoekt of iemand in aanmerking komt voor heldendom van staatswege – meer dan honderd zijn al aangewezen. Het bevordert van hogerhand het schrijven van hun heldenlevens, die een jaar of twintig zo'n driekwart van alle biografieën uitmaakten. Gerry van Klinken laat in zijn bijdrage zien dat dit misschien bijdroeg aan nationaal besef, maar zeker niet aan biografisch gehalte: de levensbeschrijvingen van de verzetsheldin Tjoet Nja Dien bijvoorbeeld werden almaar meer geperst in het keurslijf van wat politiek wenselijk was en ontdaan van alles wat haar interessant maakt.

Suriname daarentegen is steeds terughoudend gebleven bij het creëren van nationale helden: het maken van welke keuze dan ook kon al gauw het wankel evenwicht tussen de bevolkingsgroepen verstoren. Peter Meel beschrijft die houding in een bijdrage waarin hij eerst alle standbeelden te Paramaribo opsomt. Na de militaire staatsgreep van 1980 leek Anton de Kom een tijdje de nationale held te worden: de universiteit werd naar hem vernoemd, zijn hoofd kwam op bankbiljetten. Maar na de tijd van 'de rev' verflauwde dat beeld: hij is nog altijd enigszins omstreden en bovenal bij uitstek een Afro-Surinamer. De regeringen-Venetiaan brand-

den hun vingers liever niet aan een al te uitbundige bewieroking van deze zwarte verzetsstrijder uit de jaren dertig.

Tropenlevens behelst tien proeven van (post)koloniale biografieën, nogal ongelijksoortig van opzet en kwaliteit. Sommige zijn voorproefjes van boeken die nog moeten verschijnen, andere samenvattingen van reeds verschenen biografieën, nog weer andere behandelen deelaspecten van de beschreven figuur. Een voorbeeld van dat laatste is het stuk waarin Michiel van Kempen, de biograaf van Albert Helman, aan de hand van een verzameling Surinaamse *odo's* (zegswijzen) die deze in 1978 publiceerde, de vraag bespreekt of Helman nu een Surinaamse of een Nederlandse schrij-

Wel in Indonesië, niet in Suriname

ver was, dan wel, wat hij zelf wilde zijn, een *homo universalis*.

Potentiële nationale helden zijn er weinig bij. De Surinaamse sociaal activiste Grace Schneiders-Howard, aan wie Rosemarijn Hoeft een mooie minibiografie wijdt, was er te eigenzinnig voor en was bovendien een plantersdochter. Mogelijk komt de nationalistische Surinaamse dichter en politicus Dobru (Robin Raveles) in aanmerking. Cynthia Abrahams levert alvast het ontzielde heiligenleven waarmee nationale helden gecanoniseerd plagen te worden; wie zich herinnert hoe de flamboyante Dobru op zijn bromfiets heel Paramaribo onveilig maakte met zijn revolutionaire retoriek, herkent er weinig in van hem.

Sayyid Uthman komt zeker niet in aanmerking. Deze islamitische schrijfgelerde trad op 67-jarige leeftijd als bezoldigd adviseur inzake islamitische kwesties in dienst van het be-

wind in Nederlands-Indië – iets wat geheim moest blijven – om inlichtingen te verstrekken over wat omging onder de moslims en hen te winnen voor koloniale overheidsmaatregelen. Misschien nu een goed idee voor minister Eberhard van der Laan, maar in Indonesië zullen ze hem een verrader vinden.

Soetan Sjahrir was natuurlijk wel een held: strijder voor de Indonesische onafhankelijkheid, langdurig door de Nederlanders verbannen, socialist, trouw aan de westerse democratie. Kees Snoek beschrijft Sjahrirs relatie met de Nederlandse Maria Duchateau. Ze was de levensgezellin van de linkse socialist Sal Tas, maar viel voor de jonge Indonesiër en volgde hem naar zijn geboorteland. Ze trouwden te Medan, maar de koloniale autoriteiten ontdekten dat ze niet gescheiden was van Tas en wezen haar uit. Zwanger van Sjahrir voer ze terug naar Nederland. Hij zou haar nakomen, maar eerst hielden politieke plichten hem lang in de kolonie en toen werd hij verbannen naar een ver eiland. Ze bleven schrijven, zij met de baby in Amsterdam, maar toen ze elkaar na dertien jaar terugzagen in het onafhankelijke Indonesië, waren ze van elkaar vervreemd – en was hij verliefd op een ander.

En Henck Arron? Is de vader of, zo u wilt, de hoofdverdachte van de Surinaamse onafhankelijkheid geknipt als nationale held? De voornaamste straat in Paramaribo – voorheen Gravenstraat geheten – is naar hem genoemd, maar zijn naam roept bij veel Surinamers gemengde gevoelens op. Zijn rol in die dekolonisatie komt hopelijk uit de verf in de biografie door Peter Meel, die in *Tropenlevens* een nogal vlakke levensschets van zijn hoofdpersoon levert – je vraagt je af of je dat boek straks nog wel moet lezen. Dat is trouwens ook een voordeel van zo'n bundel beknopte biografieën.

JOHN JANSEN VAN GALEN

24 januari 1949. Soetan Sjahrir arriveert in Batavia voor gesprekken met premier Willem Drees.

FOTOANP